

УДК 581.9

ФЛОРИСТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ НИЖНІВСЬКИХ ОЗЕР (ПРИДНІСТРОВСЬКЕ ПОКУТТЯ)

Н.В. Шумська

Кафедра біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
e-mail: klz@pu.if.ua

Представлені результати дослідження флористичного різноманіття Нижнівських озер, що знаходяться в долині ріки Дністер в межах Бистрицько-Тлумацької височини Придністровського Покуття.

Ключові слова: флористичне різноманіття, структура флори, Нижнівські озера, рідкісні види рослин.

Shumska N.V. The floristic diversity of Nyzsnyvsky lakes (Prydnistrovske Pokuttia). The results of study on the flora of Nyzsnyvsky lakes in the vale of Dnister river (Prydnistrovs'ke Pokuttia) are presented.

Key words: floristic diversity, structure of the flora, Nyzsnyvsky lakes, rare species of plants.

Вступ

Водойми в останній час, відповідно до міжнародних конвенцій та угод, набули особливого природоохоронного значення, оскільки вони мають бути складовою частиною Всеєвропейської чи національної екологічної мережі в якості екологічних ядер або екологічних коридорів. У зв'язку з цим, вивчення біологічного різноманіття водойм, індикація їх екологічного стану є актуальними завданнями.

Нижнівські озера, що розташовані в межах Бистрицько-Тлумацької височини Придністровського Покуття [5], біля села Нижнів Тлумацького району, на надзаплавній розширеній терасі в долині ріки Дністер, є водоймами природного походження. Вони знаходяться в межах Дністровського регіонального парку [6], в умовах відсутності суттєвого антропогенного впливу, використовуються для рекреації та спортивного рибальства.

На сьогодні збереглось 4 озера та кілька менших водойм, які перебувають на різних стадіях заростання; кілька озер були висушені у 80-х роках минулого століття. Спостерігаються інтенсивні процеси евтрофікації озер. Дно замулене, вода непрозора, майже чорного забарвлення.

Метою даної роботи було дослідження флористичного різноманіття Нижнівських озер.

Матеріали і методи

Об'єктами досліджень, що здійснювались протягом 2001-2008 років, були прибережні та власне водні ценози Нижнівських озер.

Дослідження проводилось маршрутним методом і методом пробних ділянок. Аналіз флори за типами ареалів, життєвими формами та еколого-ценотичними характеристиками видів здійснювали згідно зведень [1, 2, 3, 8]. Назви видів рослин приймалися за "Определителем высших растений Украины" [4].

Результати та обговорення

У складі рослинних угруповань Нижнівських озер нами виявлено 86 видів прибережно-водних, плаваючих на поверхні води та занурених рослин, які належать до 55 родів і 37 родин. До провідних родин належать Сурегасеае (10 видів), Potamogetonaceae, Роасеае (по 5 видів), Juncaceae, Аріасеае (по 4 види), Polygonaceae, Hydrocharitaceae, Lemnaceae, Ranunculaceae (по 3 види).

За поширенням у відповідних регіонах види досліджуваної флори належать до 5 груп [1, 8]. Переважають види з циркумполярним (32 види) та євразійським (26 видів) типами ареалу (рис. 1).

За класифікацією життєвих форм (клімаморф) К. Раункієра флора озер відзначається різноманітністю життєвих форм і, разом з тим, переважанням гемікриптофітів (35 видів) та водних геофітів (21 вид) (рис. 2).

Характерною особливістю флори озер є значна частка S- та К-стратегів (рис. 3), що пояснюється, в першу чергу, сформованістю водних та прибережних ценозів.

За відношенням до узагальненого сольового режиму середовища зростання серед стенотопних за цим показником видів у складі флори озер переважають евтрофи (43,1 %) та мезоевтрофи (47,9 %).

Розподіл видів гідрофільної та гелофільної флори озер за біоморфами в залежності від гідрологічного режиму екоотопу [1, 8] представлений в таблиці 1.

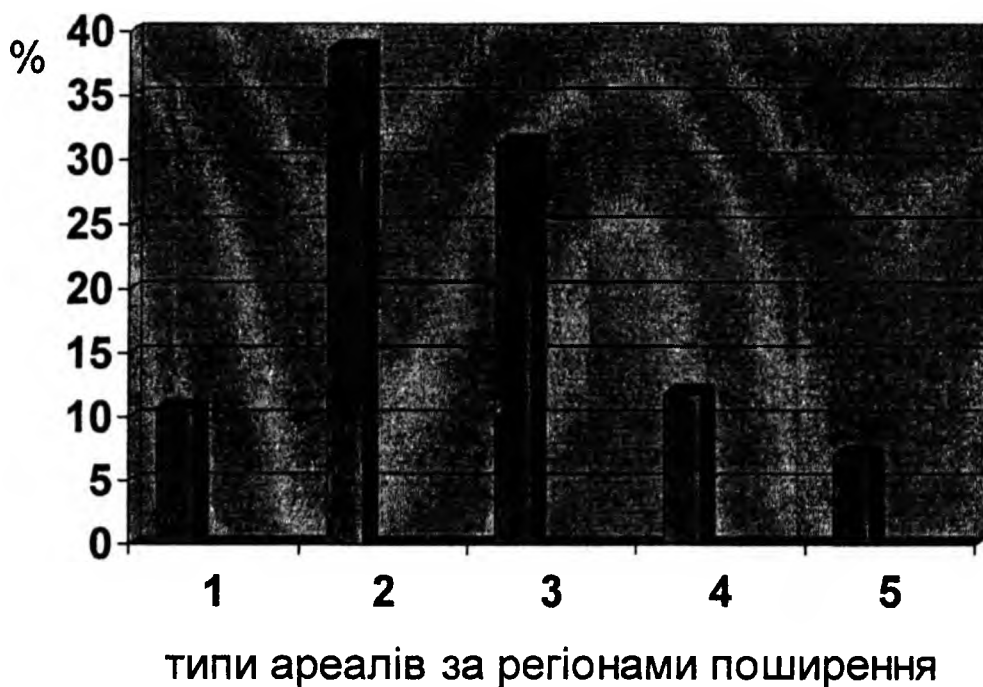

Рисунок 1. Структура флори Нижнівських озер за географічним поширенням. Типи ареалів: 1 – космополітний; 2 – циркумполярний; 3 – євразійський; 4 – євросибірський; 5 – європейський.

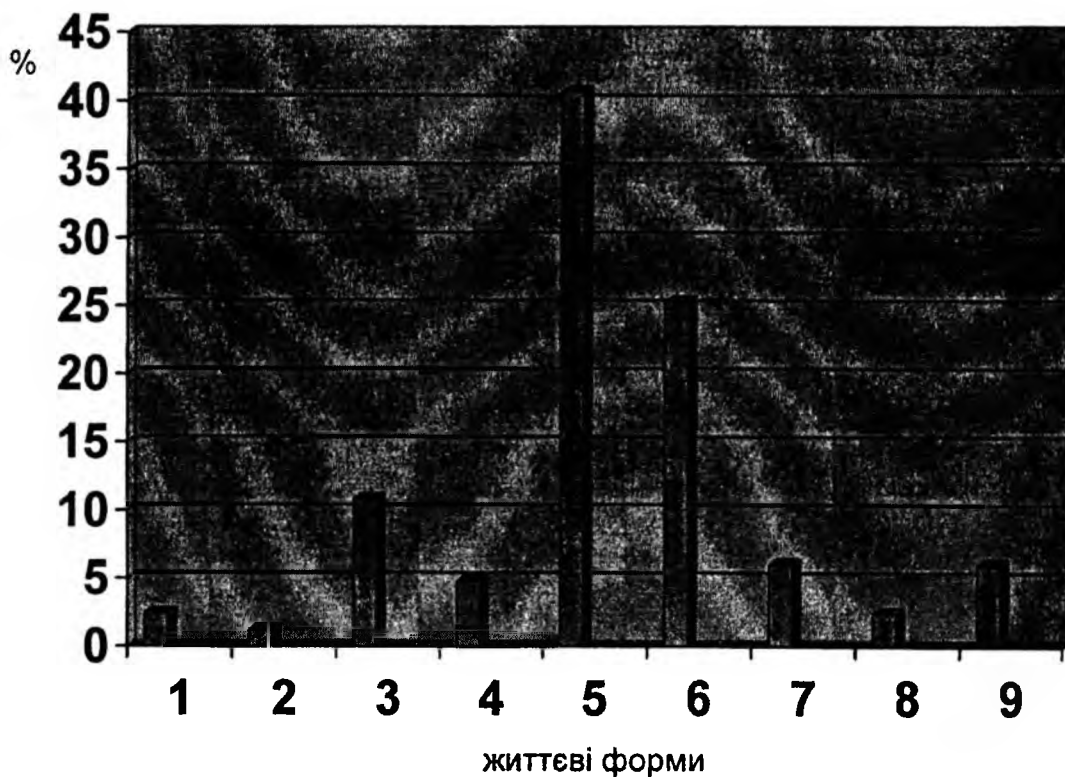

Рисунок 2. Структура флори Нижнівських озер за життєвими формами (за К. Раункієром): 1 – фанерофіти; 2 – хамефіти; 3 – гідрофіти; 4 – водні гемікриптофіти; 5 – гемікриптофіти; 6 – водні геофіти; 7 – геофіти; 8 – водні терофіти; 9 – терофіти.

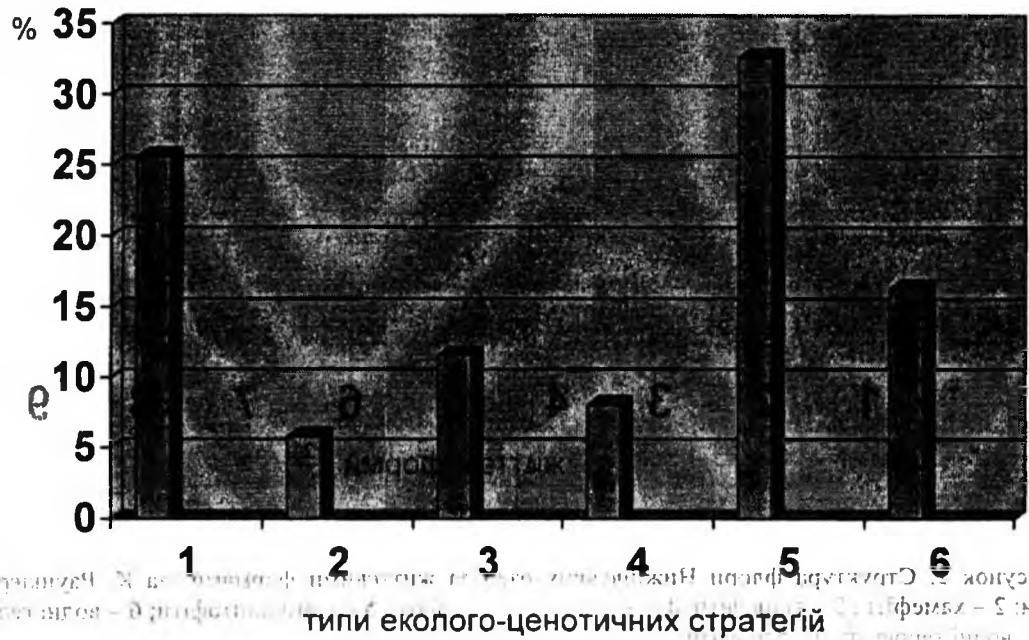

Рисунок 3. Структура флори Нижнівських озер за типами еколого-ценотичних стратегій: 1 – К-стратегі; 2 – К-*R*-стратегі; 3 – *R*-стратегі; 4 – *S-R*-стратегі; 5 – *S*-стратегі; 6 – *K-S*-стратегі.

Таблиця 1. Структура флори Нижнівських озер за біоморфами в залежності від гідрологічного режиму екотопу.

№	Біоморфи	Кількість видів	
		в абс. числах	у відсотках
1.	<i>Гідроморфні види, в т. ч.:</i>	23	26,7
1.1.	Еугідатофіти	9	10,5
1.2.	Аерогідатофіти	9	10,5
1.3.	Плейстофіти	5	5,8
2.	<i>Гідрогеломорфні види, в т. ч.:</i>	5	5,8
2.1.	Тенагофіти	3	3,5
2.2.	Плейстогелофіти	2	2,3
3.	<i>Геломорфні види, в т. ч.:</i>	38	44,2
3.1.	Гідроохтофіти	15	17,4
3.2.	Охтогідрофіти	11	12,8
3.3.	Еуохтофіти	12	13,9
4.	<i>Гелогігморфні види, в т. ч.:</i>	20	23,2
4.1.	Улігінозофіти	20	23,2

Як видно з табл. 1., більшість видів флори озер зосереджені у прибережній зоні (геломорфні та гелогігморфні види), що є свідченням інтенсивності процесів заростання водойм; власне гідрофільна флора об'єднує 23 види.

До домінантів рослинних угруповань з проєктивним покриттям 75-100 % в прибережній смузі водойм, належать 7 видів (*Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud., *Typha angustifolia* L., *T. latifolia* L., *Eleocharis palustris* (L.) Roem. et Schult., *Glyceria maxima* (C.Hartm.) Holmb., *Carex acuta* L., *Sparganium erecta* L.); в центральній частині водойм – 13 видів (*Lemna minor* L., *Hydrocharis morsus-ranae* L., *Trapa natans* L., *Nuphar lutea* (L.) Smith, *Potamogeton natans* L., *Nymphaea alba* L., *Polygonatum hydropiper* L., *Ceratophyllum demersum* L., *Myriophyllum spicatum* L., *Potamogeton crispus* L., *P. lucens* L., *Elodea canadensis* Michx., *Lemna trisulca* L.). Співдомінантами виступають в прибережній зоні 10 видів, в центральній частині водойм – 5 видів; незначна рясність характерна для 51 виду рослин.

У складі флори озер виявлені рідкісні реліктові види рослин, занесені до Червоної книги України [7] – *Salvinia natans* (L.) All., *Trapa natans* та Червоного списку гідрофітів України [1] – *Nymphaea alba*, *Nuphar lutea*, *Ceratophyllum submersum* L.

Висновок

Нижнівські озера є унікальними осередками фіторізноманіття, що характеризуються широким еколого-ценотичним та хорологічним спектром гідро-гігрофільного флористичного комплексу; вони є місцями зростання рідкісних видів рослин. У зв'язку з процесами заростання, заболочування та замулення, озера потребують очищення.

Пропонуємо надати Нижнівським озерам статус гідрологічного заказника загальнодержавного значення.

Література

1. Дубына Д.В., Гейны С., Гроудова З. Макрофиты – индикаторы изменений природной среды. – К.: Наук. думка, 1993. – 433 с.
2. Катанская В.М. Высшая водная растительность континентальных водоемов СССР. Методы изучения. – Л.: Наука, 1981. – 187 с.
3. Кокин К.А. Экология высших водных растений. – М.: Изд-во МГУ, 1982. – 185 с.
4. *Определитель высших растений Украины* / Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др. – К.: Наук. думка, 1987. – 548 с.
5. *Природа Івано-Франківської області* / за ред. Геренчука К. І. – Л.: Вища школа, 1973. – 160 с.
6. *Природно-заповідні території та об'єкти Івано-Франківщини* / під ред. Приходька М.М., Парпана В.І. – Івано-Франківськ: Таля, 2000. – 272 с.
7. *Червона книга України. Рослинний світ.* - К.: Українська енциклопедія.- 1996. – 608 с.
8. Чорна Г.А. Флора водойм і боліт Лісостепу України. Судинні рослини. – К.: Фітосоціоцентр, 2006. – 184 с.

Стаття поступила до редакції 17.09.2008. Стаття прийнята до друку 27.09.2008.

Шумська Н. В. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Рецензент: доктор біологічних наук, професор Параван В. І. – завідувач кафедрою біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.